

Titel: BREV TIL: Hans Jørgen Uldall FRA: Louis Hjelmslev (1942-04-02)

Citation: "BREV TIL: Hans Jørgen Uldall FRA: Louis Hjelmslev (1942-04-02)", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/catalog/lh-texts-kapsel_033-shoot-workidacc-1992_0005_033_Uldall_0420/facsimile.pdf (tilgået 18. juli 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

STRANDVEJ 227
CHARLOTTENLUND

2 april 1940

Kære Uldall,

Jeg har i den sidste tid været igennem det meste af proceduren, hvilket naturligvis har givet adskilligt nyt, som jeg nu er ved at skrive op og ordne, hvorefter du faar det i oversigt. Desværre maa jeg arbejde med andre ting ind imellem, saa jeg kan ikke sende det med idag - foretrakker desuden ogsaa at tænke lidt endnu. Men jeg forbereder dig altsaa paa overraskelser. Dog trøster jeg med det samme: proceduren fra i sommer er ikke væltet, blot forandret i nogle enkeltheder og suppleret med nye fløje, taarne og tinder.

Paa vejen er der naturligvis faldet en masse skrammel af i form af forslag til ændring af nogle definitioner, termini og formler, altsammen formelle ting. Naar jeg skriver til dig nu, (skønt jeg slet ikke har tid til det) er det forat foreslåge dig een af disse smattinge, som jeg gerne hurtigst muligt vil have din mening om, fordi jeg tænker paa at bruge den offentlig (i hyldestbogen til Otto Jespersen).

Det er af flere grund generende, at vi har indført at bruge substans om de varianter, hvori vor sidste opstillede procedure ender. Begrundelse: 1) den terminologiske, at man mangler et navn til funktionen mellem ~~norm og usus~~; at bruge "værdifunktion" (og kalde urufalte valenter, normale værdier), som jeg en tid tænkte mig, er ikke rart, fordi "værdi" i forvejen er beskæftiget med generende konnotationer ogsaa inden for lingvistikken, og hidtil har været og sikkert vedblivende af folk vil blive brugt i mange vidt forskellige bemærkelser; 2) den praktisk-propagandistiske, at "form" og "substans" allerede er blevet banket ind i folk i (vor fortolkning af) den Saussure'ske bemærkelse; jeg taler af erfaring: alle mennesker her i kredsen gaar allerede og siger "form" og "substans" saadan som vi selv har gjort tidligere; det gælder selv mennesker, der ellers ikke har begrebet et ord af glossematikken; det er faktisk det eneste af glossematikken, der hidtil er slaaet an (og det er jo ganske vist ogsaa glossematikken bærende idé); saa det bliver et frygteligt job at skulle lugte det ud igen; altsaa det kan laves om uden at vi bliver berygtede for omnavninger, men ikke dette; 3) en teoretisk, som bedre kan følge nedenfor.

Jeg foreslaar derfor følgende:

manifestation = determination mellem et semiologisk og et ikke-semiologisk hierarki (saaledes at det ikke-semiologiske determinerer det semiologiske; jeg til-

Følger med det samme, at jeg nu definerer determination som en funktion mellem en konstant (den determinerede) og en variabel (den determinerende) (men interdependens er mellem to konstanter og konstellation er mellem to variable), idet jeg ved en konstant forstår et funktiv, hvis tilstedeværelse er en nødvendig betingelse for tilstedeværelsen af det funktiv, som det har funktion til, og idet jeg ved en variabel forstår et funktiv, hvis tilstedeværelse ikke er en nødvendig betingelse for tilstedeværelsen af det funktiv, som det har funktion til. - At *WVV* er det ikke-semiologiske hierarki er den variable over *WVV* for det semiologiske hierarki som konstanten synes altid indlysende: Den fonetiske deduktion er ikke sen, men uendelig mange; fonetikerne skal have ikke eet hierarki, men en mængde hierarkier parat; hvoraf man vælger over for hvert foreliggende konomatiske system maa vælge det, som ved projektion giver det simpleste resultat. Ontologen tilsvarende.)

Det semiologiske hierarki i en manifestation bemænes for-
men, dets enkelte funktiver formar (inddelte i formstru-
relser og formfunktioner). Det ikke-semiologiske hierarki
i en manifestation bemænes substanten, dets enkelte funk-
tiver substantfunktioner (inddelte i substantialer eller
substantstrukturer og substantfunktioner). - Den hidti-
dige brug af form om en størrelse, der har derivater, og
af substantstrukturer, der ikke har derivater, er 1) over-
flødig, da virtuel ikke kan betyde andet end 'ikke havende
derivater' og realiseret ikke andet end 'havende deri-
vater' (hvoraf paradokalt nok følger, at varianterne er
virtuelle); 2) egentlig urigtig, fordi det teoretisk set
maa være saaledes, at variationsinddelingen kan fortsættes
ad libitum; variationsinddelingen er almen (= havende an-
vendelsesmulighed paa materialer), ikke speciel (= findende
anvendelse paa et givet materiale), dvs. den er en inddeling
der kan indføres hvor som helst man har lyst, og som altid
vil give eet og det samme trivielle og let forudsigelige
resultat; man kan hvis man har lyst variationsinddele pla-
nerne, arterne, typerne, enheder og elementer og hvad
pikker du vil, og følgelig ogsaa varianter. Mit argument
(2) kan ikke afvises med en henvisning til, at det er rent
teoretisk; thi variationsinddelingen er overhovedet kun rent
teoretisk.

Om en afledning

Den teoretiske begrundelse, jeg lovede ovenfor
under pkt. 3, følger nu.

1) en specielt glossematisk: det semiologiske hierarki kan
efter det ovenfor udviklede ikke siges at ende i va-
rianterne, men maa ende i glossemerne. Da variations-
inddelingen er almen, skal den foretages foran procedu-
ren paa samme maae som f. ex. funktionsinddelingen.
(I virkeligheden betyder det, at den procedure, vi hid-
til har haft, er en speciel procedure, tilsigtende an-
vendelse paa et givet materiale, eller med dit udtryk
leverende forskeren en flora; og at der foran den skal

stilles en almen procedure med flg. afsnit: 1) inddeling af materialer i semiologiske og ikke-semiologiske; 2) inddeling af semiologiske materialer i sproglige og ikke-sproglige; 3) inddeling af funktiver i varianter og ikke-varianter; 4) inddeling af varianter (= hidtil variationer) i varieteter og varianter (= hidtil variationer; jeg har ombyttet disse betegnelser, hvilket er ganske ligegyldigt, men nu løb det mig i skrivemaskinen, saa jeg blev nødt til at forklare mig); 5) inddeling af funktiver og af funktiver (her saadanne begreber som determination, interdependens, konstellation, relation, korrelation, konstant, variabel). Men herom nærmere næste gang.)

2) en nyttig almindelig videnskabelig: Vores skrak for at bruge substans om lyd og lyd etc. kam jo af, at vi havde indset, at ogsaa lyd og lyd er "former", dvs. funktiver inden for deres egen deduktion. Vi mente saa at sikre os ved at bruge "substans" om derivater af højeste grad inden for hvert hierarki. Men nissen flytter med fordi ogsaa disse kun er funktiver og kun eksisterer i kraft af at de er funktiver. Hvis vi var bange for at bruge substans om fonematemer og sematemer, maatte vi konse-vent være lige saa bange for at bruge det om varianter (teoretiske, almene varianter, som er blotte "former" dvs. funktiver). Vi tænkte os vel, at substans kun kunde bruges, hvor der var mening i at tale om "ting", "konkrete genstande", som har en vis funktion. Men "ting" og "konkrete genstande" eksisterer jo overhovedet ikke; der eksisterer foruden funktionerne kun funktiver, definerede blot som funktionernes tankensdrevende endepunkter (altsaa determinerede af funktionerne). Det mædte mig for nyllig at høre at foredrag af Niels Bohr, hvoraf tydeligvis fremgik, at fysikkens "partikler" heller ikke er noget som helst andet end saadanne rent negativt definerede funktiver (forøvrigt ganske parallelle med vore varianter, fordi de varierer aarsagsløst, hvad fysikerne ikke kan komme sig af skrak over, sløvt man skulde tro det var en selvfølge at aarsagsloven holder op et sted ganske som vores funktioner). Bohr erklærede endda, at ordet "substans" selv i den klassiske fysik aldrig har været brugt uden i kritisk bemærkning.

Saa skulde vi altsaa hellere tage hatten af og oplyse folket om, at substans = absolutte legemer i rummet eksisterer overhovedet ingen steder i verden, og at Saussure altsaa har været et terminologisk vrøvlshoved, hildet i en positivistisk tro paa, at der er ting til.

Men jeg synes denne konsekvens er absurd. Ordet substans er ifølge sin etymologi ("det understøttende") og ifølge sine oprindelige anvendelse i oldtidens filosofi fortrinligt egnet til at tænke de uden for normen liggende sprogdeterminerende fakta. Substans er det, der

(Måske har jeg ogsaa paa tryk defineret det)

Formen, formandum eller formatum; og da de former, vi
ifølge vor ide og vor metier har at gøre med, er normens
former, medens vi som glossematikere mere overlade til
fysiologer, akustikere, ontologer etc. at rode med deres
former (dvs. det, der fra deres synspunkt kan kaldes
former), saa er det naturligt for os at bruge form ude-
slukkende om morfakta og at erkende lyd og lyd som sub-
stantiv = formandum eller formatum i forhold til den. Form
og substans er naturligvis relative begreber. Normformen
er glossematisk form, lyd og lyd glossematisk substans.
Det kan godt være, at f. ex. de af akustikeren deducerede
fakta bliver substans fra fysiologens synspunkt, osv. Men
her er form og substans brugt i en videre (almindelig-
videnskabelig) bemærkelse, ikke i den specifikt glossema-
tiske, da lyd/fysiologien vel næppe er et semiologisk hier-
arki. Form og substans faar kun deres fornuftige mening,
naar de relativiseres.

Dette vil jeg være taknemmelig for din tilslutning
til, og dermed ogsaa for din terminologiske velsignelse
til medfølgende udkast til hyldestordene til Jespersen,
idet jeg naturligvis ogsaa gerne ser din mening om dem
fra andre synspunkter end det blot terminologiske. Jeg
antager, du ogsaa har faaet opfordringen, saa jeg behø-
ver maaske ikke at fortælle, at O.J. paa sin 80 aars dag
skal have overrakt en trykt bog hvori hver bidragsyder
skriver een side. Jeg har længe gruet for denne opgave,
men idag slog det pludselig ned i mig, at man vist kunde
gøre det som du ser her, og min kone, forelselig eneste
vidne, gav det sin sanktion. Du bedes betragte det som
et blot udkast, der skal sikkert files ikke saa lidt paa
det, baade formelt og reelt.

Jeg glæder mig vanvittig til at forelægge dig hele
min taarnbygning, men som sagt tiden forhindrer det i
øjeblikket. Naar jeg nu ser, hvor megen plads det har ta-
get bare at forklare dig den smule om manifestationen og
substansen, gruer jeg for hvor meget hele procedureover-
sigten egentlig vil fylde. Du kan godt belave dig paa at
modtage en uhyre pakke.

Da man meget undskyldte, at jeg endnu ikke har faaet
sendt dig de sættryk, jeg lovede. Nu skal det nok ske.

Tusinde hilsener
din hengivne

Hjelmslev

Det meste af hvad der staar i dette brev skal naturligvis
med forn. alm. rimmarole i indledningen eller i noter,
med passende henvisninger til nyere fysiske litteratur,
oldtidslitteratur m. m.

YMS skal ind-
leveres inden
15/4.
(Men jeg kan
nok fæe det
bort, hvis
det har kommet
 nogle dage senere
og gendriver
min argu-
mentation)